

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	495
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish	511
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	516
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	525
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	530
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash	541
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	548
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	554
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market	566
Musyeva Shoira Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	570
Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	575
Rashidova Xadicha Tursunalievna	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari	581
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	586
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	595
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	607
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	611
Раупов Жамшид Рашидович	

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

HUDUDLARNI RIVOJLANTIRISH VA “YASHIL IQTISODIYOT”NI SHAKLLANTIRISHNING EKOLOGIK MUAMMOLARI

Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li

Farg'ona politexnika instituti "Iqtisodiyot" kafedrası assistenti

Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi

Farg'ona politexnika instituti "Iqtisodiyot" kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlarni iqtisodiy-ijtimoiy rivojlantirish, barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash, "yashil" iqtisodiyotni shakllantirish, rivojlantirish, "yashil" iqtisodiyotga o'tishning jahon tajribasi, "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi yo'nalishlari va chiqindilarni saralash, qayta ishlash haqida fikr-mulohazalar keltirib o'tilgan. Shuningdek, maqolada iqtisodiy boshqaruv va atrof-muhit o'rtasidagi munosabatlarning "yashil" iqtisodiyotining mohiyati va nazariyasi ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, tabiiy resurslarning cheklanishi o'rganildi va global muammolarini qayta ishlash zarurati, shuningdek, chiqindilarni boshqarish, tashish, yig'ish, chiqindilarni yo'q qilish, qayta ishlash va daunsikling holda ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: "yashil" iqtisodiyot, barqaror rivojlanish konsepsiyasi, hududlarni rivojlantirish, "yashil" iqtisodiyot tendensiyasi, energiya resurslari va samaradorligi.

Abstract: In this article, economic and social development of regions, ensuring sustainable economic growth, formation and development of "green" economy, world experience of transition to "green" economy, strategic directions of transition to "green" economy and waste sorting, processing feedback is provided. The article also examines the nature and theory of "green" economy of relations between economic management and the environment. In addition, the limitation of natural resources was studied and the need to process global problems, and information on waste management, transportation, collection, waste disposal, recycling and downcycling.

Key words: "Green" economy, concept of sustainable development, development of territories, trend of "green" economy, energy resources and efficiency.

Аннотация: В данной статье рассмотрено экономическое и социальное развитие регионов, обеспечение устойчивого экономического роста, формирование и развитие "зеленой" экономики, мировой опыт перехода к "зеленой" экономике, стратегические направления перехода к "зеленой" экономике и сортировке мусора, переработке обратной связи. предоставлен. В статье также рассматриваются сущность и теория "зеленой" экономики отношений между хозяйственным хозяйством и окружающей средой. Кроме того, изучалась ограниченность природных ресурсов и необходимость решения глобальных проблем, а также информация об управлении отходами, транспортировке, сборе, удалении, переработке и вторичной переработке отходов.

Ключевые слова: "зеленая" экономика, концепция устойчивого развития, региональное развитие, тренд "зеленой" экономики, энергетические ресурсы и эффективность.

KIRISH

Mamlakatni barqaror iqtisodiy rivojlantirishning asosiy maqsadlaridan biri tabiat va uning boyliklarini nafaqat bugungi avlodga yetkazish, balki kelgusi avlodga ham to'la-to'kis saqlagan holda yetkazishdan iborat. Barqaror iqtisodiy o'sishga to'liq erishish kundan kunga muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Shu sababli hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni va "yashil" iqtisodiyotga o'tish chora-tadbirlarini amalga oshirish hozirgi kunda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Jahon mamlakatlari va ular iqtisodiyotining samarali faoliyat yuritishi, hududlarning iqtisodiy faoliyati samaradorligi hozirgi kunimizda "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini qo'llagan holda mamlakatlar va ularning hududlarini barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish muammolari bilan chambarchas bog'liqdir.

Yashil iqtisodiyot deganda, aholining turmush darajasi yuqori bo'lgan, tabiiy resurslardan hozirgi va kelajak avlodlar manfaati yo'lida hamda mamlakatning xalqaro ekologik majburiyatlariga muvofiq ravishda ehtiyotkor va oqilona foydalanish nazarda tutilgan iqtisodiyot tushuniladi ^[1].

Mamlakatda yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida ishlab chiqarishni rivojlantirish yangi yo'nalish bo'lib hisoblanadi. O'zbekistonda ushbu yo'nalishga 2017-yildan keyin katta e'tibor qaratila boshlandi. Mazkur yo'nalishda huquqiy-me'yoriy asoslar ham shakllantirib kelinmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni va 2017-yil 26-maydagi "2017–2021-yillarda qayta tiklanuvchi energetikani yanada rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari dasturi to'g'risida"gi PQ-3012-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilning 30-oktabridagi "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5863-sonli Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasining 2019–2030-yillarda "yashil iqtisodiyot"ga o'tish Strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4477-sonli qarorlari ushbu "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan asosiy yo'nalishlarni belgilashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur hujjatlarda yashil iqtisodiyotga o'tish O'zbekiston iqtisodiyotining strategik yo'nalishlaridan biri ekanligi ta'kidlab o'tilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 1-maydagi "Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni reyting baholash tizimini joriy etish to'g'risida"gi PQ-4702-son, 2019-yil 8-yanvardagi "Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha sektorlar faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4102-son, 2017-yil 8-avgustdagi "Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga doir ustuvor chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3182-son qarorlarida, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 23-avgustdagi "Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha sektorlar faoliyati samaradorligini baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 536-son qarorida belgilangan vazifalardan kelib chiqib, Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish, milliy iqtisodiyotni rivojlantirish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish masalalari yuzasidan bir qator chora-tadbirlar belgilangan bo'lib ular bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Yashil iqtisodiyotning asoslari klassik iqtisodiy nazariyaga borib taqaladi. Klassik davr iqtisodchilari Rikardo, Maltus va Millar "o'sish chegaralari" haqida muhim faktlarni ishlab chiqdilar. Maltus o'sish chegarasini tanqislik hodisasiga tayandi va foydalanishga yaroqli maydonni doimiy deb qabul qilib, aholi o'sishini cheklash zarurligini ta'kidladi. Rikardo o'z tushuntirishlarini tuproqning bir jinsliliigi tufayli unumdorligining pasayishiga tayangan. Rikardoning fikricha, ortib borayotgan aholi unumdorligi past bo'lgan maydonlardan foydalanishga majbur bo'lganligi sababli, ma'lum vaqtdan keyin turmush darajasi pasayadi va aholining o'sishi to'xtaydi. Mill esa Rikardoga qaraganda "barqaror holat"ga nisbatan optimistik nuqtayi nazarga ega, chunki u boylikning yaxshiroq taqsimlanishiga individual aql-idrok va tejankorlik natijasida erishish mumkin, deb hisoblaydi.

Klassik iqtisodchilar nazariy jihatdan iqtisodiyot avtomatik ravishda ko'rinmas qo'l bilan muvozanatlanadi va tabiiy resurslar tugab qolmasligi haqidagi taxminlari va yondashuvlari bilan birgalikda iqtisodiy o'sishga va rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berilar ekan tabiiy resurslardan foydalanish va atrof-muhitni ifloslantirish ikkinchi o'ringa o'tib qoladi. Katoning fikriga ko'ra, yashil iqtisodiyot siyosatchilar tomonidan qo'llaniladigan va universitetlarda o'qitiladigan dominant iqtisodiy paradigmadan uchta asosiy jihatdan farq qiladi: birinchidan, bu ijtimoiy adolat bilan bog'liqdir. Yashil iqtisodchi uchun tenglik va adolat samaradorlikdan ustun turadi. O'tmishda rivojlanish iqtisodiyotini o'rgangan va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shgan ko'plab iqtisodchilar dunyoning barcha odamlari teng bo'lgan xalqaro iqtisodiyotni yaratishga harakat qilmoqdalar. Ikkinchidan, yashil iqtisodiyot atrof-muhit himoyachilari va yashil siyosatchilar tomonidan paydo bo'lgan. Ular mavhum nazariyani emas, balki amalda barqaror iqtisodiyotni qurishga harakat qilishadi. Uchinchidan, yashil iqtisodiyot hali universitetlarda akademik ta'lim sohasi emas edi. Akademik muhitda va universitetning o'zida munozaralar globallashtayotgan iqtisodiy tizimning asirlariga aylandi (Cato, 2009, 5-bet).

Klassik iqtisodning otasi sifatida tanilgan Adam Smitning fikricha, iqtisodiy rivojlanish yo'lidagi eng katta to'siq xususiy tadbirkorlikni cheklashga urinayotgan hukumatdir. Biz bu tushunchani klassik iqtisodning "tinch qo'ying o'tsinlar, tinch qo'ying qilsinlar" (*laissez faire, laissez passer*) shiorida ko'rib chiqamiz. Bu fikr bozor iqtisodiyoti faoliyati doirasida barcha turdagi muammolarni hal qilish kerakligini, taqiqlar va tartibga solish kabi avtoritar aralashuvlar farovonlikni pasaytiradi, deb taxmin qiladi.

Liberal iqtisodiyotning iqtisodiy tarixida u ba'zi sohalarida bozor faoliyatiga aralashishi ko'rinadi. Ushbu aralashuvlarning ba'zilar bozorni istalgan biznesga ko'chirish uchun qo'llaniladigan imtiyozlar va subsidiyalar sifatida namoyon bo'ladi. Yashil iqtisodiyotga o'tish bilan iqtisodiy rivojlanish barqarorligi ortib, kelajak avlodlarga qoldirilgan qadriyatlar ham ular, ham ulardan keyingi avlodlar uchun ham yetarli darajada farovonlik darajasini ta'minlashi umume'tirof etilgan. Xorning fikricha, korxona va bozor yashil iqtisodiyot doirasida qayta

tashkil etilishi kerak. Yashil iqtisodiyotga o'tishda xususiy sektorning o'zni muhim bo'lsa-da, davlat tomonidan tartibga solish, ayniqsa, yirik xususiy sektorlar uchun ham muhim ahamiyatga ega. Atmosfera ifloslanishi va chiqindilarni, suv ifloslanishini, ekologik soliq va jarimalarni qamrab oluvchi tartibga solish mexanizmlari yashil iqtisodiyotning muhim vositalaridir (Xor, 2011, 28-bet). Ammo haqiqiy muammo yashil iqtisodiyot uchun zarur bo'lgan qoidalarni ishlab chiqish uchun sarflanadigan mablag'larni ta'minlashga kelganda paydo bo'ladi. Ishlab chiqaruvchi yuqori xarajatlarni ko'tarishni ham, iste'molchi yuqori narxlarga duch kelishni ham xohlamaydi. Shu nuqtayi nazardan, "bo'lishi kerakmi yoki bo'lmasligi kerakmi?" deb muhokama qilinadigan davlatning aralashuvi zarur.

1970-yillardan boshlab ekologik muammolarni hal qilish bo'yicha muhokamalarning asosiy mavzusi barqarorlik bo'lib, iqtisodiy nazariyada muhim o'rin egalladi (Harborth, 1991).

1990-yillarning boshidan iqlim o'zgarishi, global isish va ekologik muammolar xalqaro tashkilotlar tomonidan tez-tez kun tartibiga olib kelinmoqda. Iqlim o'zgarishi qashshoqlikni qisqartirish uchun jiddiy xavf tug'diradi va mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishga erishish harakatlariga tahdid soladi. Barqaror ishlab chiqarish va iste'mol natijasida yuzaga keladigan iqlim o'zgarishi qishloq xo'jaligi va qishloq xo'jaligi taraqqiyoti sohalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Va oxir-oqibat, daromad, sog'liq va mahsuldorlikni yo'qotish natijasida iqtisodiyotda salbiy tebranishlarni keltirib chiqaradi. Iqlim o'zgarishi jamiyatning yashash sharoitlariga tahdid soladi va jamiyat yoki turlarning omon qolish imkoniyati noaniq bo'lib qoladi. Asosiy iqtisodiy fikrlar qisqa muddatli tashvishlar bilan cheklangan. Biroq avlodlar o'rtasidagi tenglik va kelajak avlod huquqlari uzoq muddatli iqtisodiy istiqbolni talab qiladigan hodisalardir. Yashil iqtisodiyot insoniyat va tabiatni oldindan ko'ra oladigan, salbiy ta'sirlarning oldini olish va har bir avlod ehtiyojlarini qondirish uchun tabiiy resurslarni va yashashga yaroqli sayyorani qoldirishni qo'llab-quvvatlaydi (Kennet & Heinemann, 2006, p. 70).

Hozirgi zamonaviy jamiyatlarning iqtisodiy istiqbolini aks ettiruvchi klassik modelda jismoniy shaxslarning xarid qobiliyatini oshirishga yalpi milliy mahsulotni (YaMM) oshirish orqali erishiladi. Bu cheksiz ishlab chiqarish va iste'molga asoslangan. Bu nuqtayi nazarga ko'ra, iqtisodiy rivojlanishning maqsadi – o'sib borayotgan aholiga ko'proq tovarlar va xizmatlar ko'rsatish orqali odamlarning turmush darajasini oshirishdir. Insoniyatning turmush darajasini oshirishga qaratilgan ushbu cheksiz ishlab chiqarishda resurslarning tez va rejadan tashqari iste'mol qilinishi kelajak avlodlar rivojlanishi uchun zarur bo'lgan investitsiyalarning oldini oladi (Tiras, 2012).

NATIJALAR

Yashil ish o'rinlari, shuningdek, atrof-muhit sifatini muhofaza qilish yoki yaxshilashga bevosita hissa qo'shadigan yaxshi haq to'lanadigan va martaba ishlari deb ta'riflanadi. Yashil yoqa ish o'rinlari past malaka darajasi va yuqori malakali kirish darajasi o'rtasidagi, yuqori maoshli va malaka oshirish va ish haqi nuqtayi nazaridan ko'tarilish imkoniyatini ta'minlaydigan ishlardir. Yashil ish o'rinlari, shuningdek, xavfsiz mehnat sharoitlari va ishchilarning huquqlari, shu jumladan, kasaba uyushmalarini tashkil qilish huquqini o'z ichiga olgan yaxshi ish bo'lishi kerak. Munosib mehnat, deb ham ataladigan ushbu turdagi mehnat ayollar va erkaklar uchun erkinlik, tenglik va xavfsizlik sharoitlari bilan munosib, oqilona va samarali mehnat imkoniyatlari sifatida belgilanadi. Muvofiq mehnat insonlar butun mehnat faoliyati davomida orzu qilgan imkoniyatlar va daromadlarni, tan olinishi, oila barqarorligi, shaxsiy rivojlanish, adolat va gender tengligini ta'minlashi kerak.

Bandlikning ijobiy va salbiy ta'siri

Atrof-muhitni muhofaza qilish va yaxshilash bo'yicha qoidalar yangi ish o'rinlarini yaratishi yoki mavjudlarini himoya qilishi mumkin. Atrof-muhitni muhofaza qilish dasturlari, aksincha, zavodlarning yopilishiga olib kelishi mumkin. Atrof-muhitni muhofaza qilish dasturlari narxlarning oshishiga olib kelishi mumkin, bu esa talabni, ishlab chiqarishni va bandlikni qisqartiradi. Bu, shuningdek, kompaniyalarning yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ifloslanishni nazorat qilish qoidalari yanada erkinroq qo'llaniladigan xorijiy mamlakatlarga o'tkazishiga olib kelishi mumkin.

Bandlikning bevosita va bilvosita ta'siri

To'g'ridan-to'g'ri bandlik ta'siri – bu atrof-muhitni muhofaza qilish xarajatlarning ortishi natijasida yuzaga keladigan talab, ishlab chiqarish va ish bilan ta'minlashning birinchi bosqich ta'siridir. Bandlikning bilvosita ta'siri – atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa xarajatlar atrof-muhitni muhofaza qilish xarajatlari kiritilganda yuzaga keladigan ikkinchi va uchinchi bosqich ta'sirlaridir. Ishning bilvosita ta'siri quyidagicha yuzaga keladi:

- Ekologik xarajatlar tufayli yuzaga kelgan qidiruv va xizmat ko'rsatish talabi.
- Talab va bandlikning ortishi natijasida ish haqining oshishi natijasida yuzaga keladigan multiplikator effekti.

- Nisbiy ish haqi va narx ta'siri.
- Ifloslanishni nazorat qiluvchi investitsiyalar muntazam investitsiyalarni almashtirganda yuzaga keladigan siljish effektlari.

Qisqa va uzoq muddatli bandlikning ta'siri

Ko'pgina to'g'ridan-to'g'ri ta'sirlar, masalan, talabning ortishi nisbatan tez sodir bo'ladi. Bilvosita ta'sirlar iqtisodiyotga ta'sir qilish uchun ko'proq vaqt talab etadi. Masalan, kapitalning ifloslanish joylariga siljishi uzoq muddatda ish bilan ta'minlanishning salbiy ta'sirini keltirib chiqaradi.

Vaqtinchalik va barqaror bandlikning ta'siri

Bandlikka ta'sirni o'lchashda ularning qaysi biri vaqtinchalik va qaysi biri barqaror ekanligini aniqlash muhim (bu yerda doimiy atama afzal ko'rilmaydi, chunki ishning haqiqiy davomiyligini taxmin qilish qiyin).

To'liq va yarim kunlik bandlik ta'siri

Atrof-muhit faoliyatining bandlikka ta'siri yarim kunlik va to'liq kunlik ishlarni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu farqlash uchun ikki xil ko'rsatkich foydalidir. Birinchidan, yaratilgan barcha ish o'rinlari (to'liq va to'liq bo'lmagan) jami ish o'rinlari miqdorini aks ettirish uchun to'liq ish vaqti ekvivalentlarida ifodalanadi. Ikkinchidan, ishsizlikka qarshi kurash nuqtayi nazaridan, yaratiladigan ish o'rinlari sonini aniqlashning o'zi kifoya.

Contribution of the Green Economy to achievement of the Sustainable Development Goals

1-rasm: Barqaror rivojlanish maqsadlari (Sustainable Development Goals)

Asosan "ishlab chiqarish" ni kengaytirishga qaratilgan an'anaviy iqtisodiyotdan farqli o'laroq, ya'ni yalpi ichki mahsulot (YAIM) yoki yalpi milliy daromad (YMD), yashil iqtisodiyot iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlash va rivojlantirishning uch baravar pastki chizig'ini ilgari suradi. Yashil iqtisodiyot, shuningdek, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin¹ (BRMIlar); BRMIlarning trans-

¹ e Rio+20 outcome document 'The Future We Want' states: "56. [...] we consider green economy in the context of sustainable development and poverty eradication as one of the important tools available for achieving sustainable development and that it could provide options for policymaking but should not be a rigid set of rules. We emphasize that it should contribute to eradicating poverty as well as sustained economic growth, enhancing social inclusion, improving human welfare and creating opportunities for employment and decent work for all, while maintaining the healthy functioning of the Earth's ecosystems." (Source: <https://sustainabledevelopment.un.org/futurewewant.html>)

versal tabiati tufayli² yashil iqtisodiyot choralari quyida ko'rsatilganidek, ko'plab maqsadlar bo'yicha maqsadlarda topish mumkin.

MUHOKAMALAR

Birlashgan Millatlar Tashkiloti xalqaro hamkorlik va investitsiyalar tashkilot tomonidan taklif etilgan global yashil tartibni amalga oshirish uchun quyidagi sohalarida jamlanishini kutmoqda. Bu sohalar:

- Barqaror urbanizatsiya uchun yashil binolarni barpo etish, barcha eski va yangi binolarda energiyadan unumli va samarali foydalanish orqali birlamchi energiya iste'moli tufayli CO₂ miqdorini kamaytirishga qaratilgan investitsiyalar
- Shamol, quyosh, geotermal va biomassa kabi qayta tiklanadigan energiya sohaları, chiqindilarni qayta ishlash va undan foydalanish.
- Gibrid va muqobil yonilg'i vositalari, tezyurar temir yo'l tizimlari, jamoat transporti va dengiz transporti tizimi.
- Yerimiz infratuzilmasini tashkil etuvchi tuproq, chuchuk suv resurslari, o'rmonlar va baliqchilik sohalarini barqarorlikni rivojlantirish, himoya qilish va ta'minlash uchun investitsiyalar.
- Organik qishloq xo'jaligiga ustuvor ahamiyat beradigan barqaror qishloq xo'jaligi uchun barcha zarur chora-tadbirlar va investitsiyalar amalga oshirilishi.

Bugungi kunda yashil iqtisodiyotning eng muhim sohaları qayta tiklanadigan energiya manbalari, yashil qurilish va infratuzilma hamda organik qishloq xo'jaligi tarmoqlaridir. Bu tarmoqlarni rivojlantirish uchun doimiy rag'batlantirish va sarmoya kiritish rivojlangan mamlakatlar kun tartibidagi ustuvor masala hisoblanadi. Ushbu imtiyozlar va investitsiyalar orqali iqtisodiyotga o'tkaziladigan pullar xususiy sektorlar uchun barqaror bo'lmagan biznes imkoniyatlarini o'zgartiradi. Bu doirada yaratiladigan ish o'rinlari "yashil ish o'rinlari" deb ataladi.

"Yashil" iqtisodiyotni shakllantirish va uni barqaror rivojlantirish ham global miqyosda, ham O'zbekiston uchun eng ustuvor vazifalardan biri bo'lib hisoblanmoqda. Chunki barqaror rivojlanish konsepsiyasi insoniyat kelajagi uchun muhim manba bo'lib, u BMTning qaror va hujjatlarida o'z aksini topgan. "Yashil" iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirish bugungi kunda barqaror rivojlanishning iqtisodiy-ekologik asosidir. Bugungi kunda beqaror tendensiyalarni bartaraf etish uchun 2015-yilda BMTning 2030-yilgacha bo'lgan davr uchun 17 ta "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadlarining o'ziga xos mezonlari ishlab chiqilgan.

"Yashil" iqtisodiyotga o'tishning jahon tajribasida "yashil" iqtisodiyot rivojlanishidagi quyidagi umumiy tendensiyalarini ko'rish mumkin:

- 2050-yilga borib sayyoramiz aholisi 9 milliardga yetadi;
- global iqlim o'zgarishi yuz beradi;
- energiya resurslari, xom ashyo, oziq-ovqat mahsulotlari bahosi 40-50 % gacha oshadi va turli xil inqirozlar vujudga keladi;
- atrof-muhit ifloslanadi, yiliga 11 million gektar o'rmonlar kesiladi, ekotizimlar buziladi, tuproqning tabiiy unumdorligi pasayadi;
- ekologik qochoqlar vujudga keladi;
- ichimlik suv hajmi 60-70 %ga kamayadi;
- 2030-yilda sayyoramiz aholisining 47 % i ichimlik suvi yetishmasligidan azob chekadi;
- yer shari zaharli chiqindilarga to'lib-toshib, "ko'milib" qoladi ^[2].

Yuqoridagi tendensiyalardan yer yuzida yuzaga keldigan tabiiy o'zgarishlar, atrof-muhit muammolari, tabiiy iqlim sharoitlarining o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayib tobora tugab ketishi, tabiiy unumdorlikni pasayishini, aholining oziq-ovqatga bo'lgan ehtiyojlarini to'liq qondirilmaligi, ochlikning yuzaga kelishi, ichimlik suvi manbalarining yo'qolishi sababli, hozirda ham muammo bo'lib turgan ichimlik suvi yetishmasligi muammosi yanada kattalashib borayotganligini, ekinlarning rivojlanmasligi tufayli qishloq xo'jaligi mahsulotlarning yetishmovchiligini, hayvonot dunyosining qirilib ketayotganligini ko'rmoqdamiz.

Mamlakatimizda ham iqtisodiyotni rivojlantirish hamda O'zbekiston Respublikasida talab va taklif, ish bilan bandlik va ishsizlik, hududlarni barqaror rivojlantirish va shu kabi bir qator masalalarda muvozanatni saqlash

2 UNDP, 2019. Green economy and green jobs: Challenges and opportunities. (Source: <http://bit.ly/3k8BRWH>)

uchun Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning “2022–2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi PF-60-sonli Farmoni qabul qilindi. Ushbu farmonning III yo’nalishi “Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o’sish sur’atlarini ta’minlash” deb nomlangan va quyidagi maqsadlarni o’z ichiga olgan:

- iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta’minlash hamda “Yashil iqtisodiyot” texnologiyalarini barcha sohalarga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish.
- hududlarni mutanosib rivojlantirish orqali hududiy iqtisodiyotni 1,4–1,6 baravarga oshirish.
- hududlarning muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilma tizimini hamda xizmat ko’rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish ^[3].

Yuqoridagilardan ko’rinib turibdiki, mamlakatda barqaror iqtisodiy o’sishni ta’minlash uchun hududlarni mutanosib tarzda rivojlantirish, mamlakatga investitsiyarni kirib kelishini ta’minlash, mamlakatda “Yashil iqtisodiyot”ni shakllantirish, rivojlantirish va “Yashil iqtisodiyot” texnologiyalardan barcha tarmoq va sohalarda foydalanish lozim. Shuningdek, bizni oldimizda kutib turgan barcha tabiiy, iqtisodiy, ijtimoiy va shu kabi muammolarni bartaraf etish uchun oldindan chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish va ularni amaliyotda qo’llash va shu bilan bir qatorda mamlakatlar “Yashil iqtisodiyot”ni joriy qilishi va uning barcha yutuqlaridan foydalanmogi darkor.

XULOSA

Shu bilan birga, “yashil iqtisodiyot” hududiy rivojlanishni, mintaqalar rivojlanishini, “yashil” iqtisodiyot tarmoqlarida yangi ish o’rinlari yaratilishi orqali iqtisodiy salohiyatni yanada oshirishni rag’batlantiradi.

“Yashil iqtisodiyot”ga o’tish iqlim o’zgarishini, foydali qazilma minerallarning yo’qolib borishini va ichimlik suvi resurslarining yetishmovchiligi kabi global muammolar xavfini kamaytirishini hisobga olgan holda, butun jahon rivojlanishiga e’tibor qaratadigan bo’lsak, uning umumiylik xususiyati namoyon bo’ladi, ya’ni bugungi dunyo sivilizatsiyasi kuch to’plagan, o’z qudratining eng yuqori nuqtasiga yetgan paytda jahonning barcha davlatlari barqaror iqtisodiy rivojlanishda ekologik yo’naltirilgan model tanlamas ekan, bugungi globallashuv sharoitida butun sayyoraning asta-sekin tanazzulga yuz tutishi va butunlay yo’q bo’lib ketish xavfi ham yuzaga keladi deyishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

- Erkinov, D. Y., & Kadirov, U. B. R. (2023). Yashil iqtisodiyot va uning kelajakdagi istiqbollari. *scholar*, 1(13), 103-108.
- Muminova, E. (2023). “Yashil” iqtisodiyotga o’tishning xorijiy tajribalari // *Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 3(S/2), 66-75.
- O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi PF-60-sonli Farmoni.
- Muminova E. A. Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish mexanizmi sifatida // *Ekonomika i finansi (Uzbekistan).* – 2023. – №. 1 (161). – S. 16-22.
- Muminova E., Uraimdonov A. Yashil iqtisodiyotga o’tishda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining o’rni // *Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari / Aktualnie problemi sotsialno-gumanitarnix nauk / Actual Problems of Humanities and Social Sciences.* – 2023. – T. 3. – №. S/9.
- Muminova E. A. Green economy as a mechanism of sustainable development // *Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali.* – 2023. – T. 3. – №. 4. – C. 19-28.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.